(ὀνομάζονται (τὰ δύο γένη τῶν τεττίγων) ἀχέται καί, ὅσοι ἐξ αὐτῶν εἶναι μικρότεροι, τεττιγόνια). Ἀμφότεραι αἱ παρὰ τῷ Πλινίῳ λέξεις achetae καὶ tettigonia εἶναι ἁπλῶς μεταγραφαὶ τῶν ἑλληνικῶν. Ἐπιλαμβανόμενος ἐξ ἀρχῆς τοῦ θέματος κατὰ τὴν συνήθειάν του ὁ Ἔρρ. Σκάσσης, προβαίνει εἰς ἐτυμολογικὴν ἔρευναν σχετικῶς μὲ τὰς λέξεις τέττιξ καὶ cicāda. Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης παρατηρεῖ ὅτι οἱ γλωσσολόγοι ἐν ὁμοφωνίᾳ ἀποφαίνονται ὅτι εἶναι πεποιημένη. Ζήτημα ἐτυμολογίας τίθεται ὡς πρὸς τὸ λατινικὸν cicāda. Τινὲς τῶν γλωσσολόγων ἀνήγαγον τὴν λέξιν εἰς τὸν τύπον *cicala (τῆς ῥίζης cal τοῦ căl - are, καλ·εῖν). Ἡ ἐτυμολογία αὕτη δὲν τυγχάνει πειστική. Ἄλλοι ἐκ τῶν γλωσσολόγων θεωροῦν αὐτὴν δάνειον ἐκ Μεσογειακῆς γλώσσης, ἐξ ἧς προέρχονται καὶ αἱ λέξεις ζειγαρὰ καὶ σιγαλ[φ]λοί. Ἡ λέξις ἀχέτα (ὡς τὰ Ὁμηρ. αἰχμητά, εὐρύοπα κτλ.) ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐπίθετον συνοδευτικὸν τῆς λέξεως τέττιξ, εἶτα δὲ ἐχρησιμοποιήθη ὡς οὐσιαστικόν. Ἡ λέξις «τεττιγόνια» ἀπαντᾷ παρ' Ἀριστοτέλει : «καλοῦσι δὲ τοὺς μὲν μεγάλους (sc. τέττιγας) καὶ ᾄδοντας ἀ χ έ τ α ς, τοὺς δὲ μικροὺς τεττιγόνια».

Ὡς πρὸς τὴν ἐν τοῖς Λατινικοῖς Λεξικοῖς καταχώρισιν τῆς λέξεως «tettigonia» παρατηρεῖ ὁ Ἔρρ. Σκάσσης μετ' ἐμφάσεως ὅτι ἡ λέξις αὕτη «καταλαβοῦσα ἐσφαλμένως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως συστηματικῶν Λατινικῶν λεξικῶν, θέσιν πρωτοκλίτου ὀνόματος ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς μέχρι σήμερον ἔτι—ἄ ν ε υ ο ὐ δ ε μ ι ᾶ ς ἐ ξ α ι ρ έ σ ε ω ς—κατέχουσα τὴν αὐτὴν θέσιν». Μόνον ὁ Ἔρρ. Ν. Οὐλερῖχος, προσθέτει ὁ Ἔρρ. Σκάσσης, ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ του ἐπεσήμανε τὸ ὀρθὸν «tettigonia, orum», διετηρήθη δὲ ἡ ὀρθὴ γραφὴ μέχρι τῆς δ' ἐκδόσεως ὑπὸ Στ. Κουμανούδη. Ἀπὸ τῆς ε' ἐκδόσεως τῶν Πρωτοδίκου—Βιαγκίνη παρεισέδυσε κατὰ μίμησιν τῶν ἐν τῇ ξένῃ Λεξικῶν ἡ ἐσφαλμένη γραφή.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διερευνήσεως πιστοποιεῖ ὁ Ἔρρ. Σκάσσης ὅτι εἰς τὴν λεξικογραφίαν ἐγένοντο τὰ ἀκόλουθα σφάλματα :

1ον. Κακῶς ἐγράφη εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Ἔρρ. Στεφάνου ὅτι ὁ Πλίνιος ἔγραψε tettigoniae.

2ον. Κακῶς ἐπανελήφθη τὸ αὐτὸ σφάλμα εἰς τὸ Λεξικὸν Liddell - Scott - Mc Kenzie, ἔνθα ἀναγινώσκομεν «τεττιγόνιον fem. plur. tettigoniae Pl. H. N. 11, 92».

3ον. Κακῶς ἐν Thesaurus Linguae Latinae (I 391, 44—46) φέρεται «acheta(s ?) ae, fem.». Κατὰ περίεργον τρόπον ἐξελήφθη ἐνταῦθα ἡ λέξις «ἀχέτα» ὡς θηλυκοῦ γένους ! Παρελείφθη δέ, ὡς σημειοῖ ὁ Ἔρρ. Σκάσσης, νὰ σημειωθῇ ἡ μακρὰ προσῳδία τῆς προπαραληγούσης ācheta.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω προσεπαθήσαμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὰς κυριωτάτας της γραμμὰς τὴν τόσον πλουσίαν εἰς ὀξυδερκεῖς παρατηρήσεις καὶ εἰς γόνιμα συμπεράσματα πραγματείαν τοῦ Ἔρρ. Σκάσση. Ἡ μελέτη της καταδεικνύει ὅτι ὁ χειρισμὸς τῆς φιλολογικῆς μεθόδου, καθ' ὃν τρόπον γίνεται ὑπὸ τοῦ Ἔρρ. Σκάσση, ἀνυψώνει τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην εἰς μάθησιν ἀπολύτως ἀκριβολογικήν. Κατὰ τὴν ἐποχήν μας, καθ' ἣν ἐμφανίζονται ἀδικαιολογήτως τάσεις νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν μετὰ μεθοδολογικῆς ἀκριβολογίας διερεύνησιν τῶν φιλολογικῶν προβλημάτων, ἡ ὀλιγοσέλιδος πλὴν πλουσιωτάτη εἰς περιεχόμενον πραγματεία τοῦ Ἔρρ. Σκάσση ἔρχεται νὰ δείξῃ τὸν ἀληθινὸν δρόμον.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

***

MINOS KOKOLAKIS, *The Dramatic simile of life.* Athen 1960, σελ. 91.

Ὁ Μ. Κοκολάκις τυγχάνει γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Πλάτωνος» ἐξ ἐπανειλημμένων ἐν αὐτῷ δημοσιευμάτων του. Εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς πραγματείας, τὴν ὁποίαν παρουσιάζομεν, τὴν ἀφορμὴν παρέσχον εἰς αὐτὸν αἱ μελέται του περὶ τῆς ἱστο-

ρίας τοῦ θεάτρου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δευτέρας σοφιστείας. Ὡς βάσιν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μελετημάτων του ἐχρησιμοποίησεν ὁ Μ. Κοκολάκις τὰ στοιχεῖα, ἅτινα παρέχουν αἱ συγγραφαὶ τοῦ Λουκιανοῦ. Ἡ ἀπασχόλησίς του δὲ μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ προέλθῃ εἰς τὴν ἐπισήμανσιν, μελέτην καὶ ταξινόμησιν τῶν εἰς τοὺς διασωθέντας συγγραφεῖς ὑπαρχόντων χωρίων, ἐν οἷς ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ καὶ αἱ περιπέτειαί της παρομοιάζονται μὲ τὸ θέατρον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ θεαματικὰς παραστάσεις. Ἡ ἐργασία του αὕτη εἶναι διττῶς σημαντική. Παρέχει ἀφ' ἑνὸς ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ περιόδῳ ἐξελίξεως τῆς θεατρικῆς κινήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου παρουσιάζει τὴν συμβολὴν τῆς θεατρικῆς τέχνης πρὸς πλουτισμὸν τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς γλωσσικῆς χρήσεως καὶ λογοτεχνικῆς διατυπώσεως ἐκφραστικῶν μέσων.

Εἰς τὸν πρόλογον τῆς πραγματείας του συνοψίζει εἰς δέκα τὰ θέματα, εἰς ἃ δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν παραλληλισμὸν τῆς ζωῆς πρὸς τὸ θέατρον χωρία τῶν διαφόρων συγγραφέων. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1ον Τὸ σύμπαν καὶ ἰδιαιτέρως ἡ γῆ εἶναι μία θεατρικὴ ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου ἐπίδειξις.

2ον Ὅταν τὸ θέαμα δὲν εἶναι ἱκανοποιητικόν, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀποσυρθῇ.

3ον Ἡ ζωὴ εἰς τὸ σύνολόν της εἶναι δρᾶμα, κωμῳδία ἢ τραγῳδία.

4ον Οἱ φορεῖς τῆς θεατρικῆς πράξεως εἶναι: 1ον Προσωπικότητες καὶ γεγονότα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος. 2ον Ἄνθρωποι καὶ γεγονότα τῆς συγχρόνου ζωῆς ὑπὸ σοβαρὰν ἢ κωμικὴν ἔποψιν, πρὸς ῥητορικὴν ἐπίδειξιν ἢ διακωμῴδησιν.

5ον Αἱ θέσεις, τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ζωήν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τῶν ῥόλλων ἐκ μέρους τῶν ὑποκριτῶν. Ἐκ τούτου προκύπτει τὸ ἠθικὸν δίδαγμα περὶ ἀσταθείας τῶν ἀνθρωπίνων διακρίσεων.

6ον Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἷς ὑποκριτὴς εἰς τὸ θέατρον τῆς ζωῆς, χρέος του εἶναι νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν ῥόλλον, τὸν ὁποῖον ὥρισε δι' αὐτὸν ἡ τύχη, χωρὶς νὰ παραπονῆται. Ἠμπορεῖ νὰ ἀποσυρθῇ, ὅταν θελήσῃ.

7ον Τὸ μέλημα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ παίξῃ τὸν ῥόλλον του διαφυλάττων τὴν ἐσωτερικήν του ἐλευθερίαν.

8ον Ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἀνικάνους ὑποκριτάς, οὕτω καὶ φιλόδοξοι ἄνθρωποι ἀναλαμβάνουν ῥόλλους ποὺ ὑπερβαίνουν τὰς δυνάμεις των. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν πτῶσιν των καθίστανται περισσότερον καταγέλαστοι.

9ον Τὸ ὑποκρίνεσθαι ἐν τῇ ζωῇ ἰσοῦται μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ζωήν.

10ον Μερικαὶ φάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς παραβάλλονται πρὸς τὰς ἐξαιρετικὰς ἐπινοήσεις τῆς δραματικῆς τέχνης, ὅπως π.χ. ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεός.

Ὁ Μ. Κοκολάκις δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ταξινομήσῃ τὰ χωρία εἰς τὸν ἀνωτέρω δεκάλογον, ἀλλὰ παραθέτει αὐτὰ κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς ζωῆς τῶν συγγραφέων. Ὡς θεμελιώδους σημασίας βοηθητικὰ συγγράμματα χρησιμοποιηθέντα κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πραγματείας του ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα:

1) Hense, Preface to Teletis Reliquiae, Tubingae, 1909.

2) R. Helm, Lucian and Menipp, Leipzig—Berlin, 1906.

3) Gomperz, Die Lebensauffassung den Griechen, 1927.

Ηὕρυνεν ὅμως ὁ Μ. Κοκολάκις τὸ παραδεδομένον ὑλικὸν διὰ προσθήκης χωρίων ἐκ φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν κειμένων, ἐκ κωμικῶν ποιητῶν, ἱστοριογράφων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἀνατρέχει εἰς τὰς χρονολογικῶς ἀρχαιοτάτας μαρτυρίας, τὰς πιστοποιούσας ὅτι τὸ θέατρον ἀρχίζει νὰ καθίσταται ἀντικείμενον συγκρίσεως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ ἐν λόγῳ θέμα εἶχεν ἤδη ἀπασχολήσει τὴν γενεὰν τοῦ Σόλωνος, τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους πρὸς τὸν Θέσπιν καὶ Πεισίστρατον ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (Βίος Σόλ. 29 καὶ 30). Λίαν ὀρθῶς ὅμως παρατηρεῖ ὁ Μ. Κοκολάκις ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι εἶναι δυνατὸν τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ

τοῦ Πλουτάρχου νὰ ἀποτελοῦν ἀνεκδοτικὰς διηγήσεις πλασθείσας εἰς χρόνους ὑστερωτέρους τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζησεν ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης. Ἀναφέρει προσέτι ὁ Μ. Κοκολάκις τὴν γνώμην τοῦ Gomperz ἀποφαινομένου ὅτι τὸ θέμα τῆς παρομοιώσεως τῆς ζωῆς πρὸς τὸ θέατρον εὕρηται παρὰ τῷ Ἡρακλείτῳ καὶ Δημοκρίτῳ. Θεωρεῖ δὲ ὡς ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν πιστοποιοῦσαν ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ πέμπτου αἰῶνος τὸ ἐν λόγῳ θέμα ἀπασχολεῖ τὴν διανόησιν, τὴν παρὰ τῷ ῥήτορι Ἀντιφῶντι χρησιμοποίησιν τῆς λέξεως «πρόσωπον» εἰς τὴν σημασίαν προσωπείου ἢ ῥόλλου δραματικοῦ προσώπου. Ἐπίσης ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ποιητικῆς τέχνης παρὰ τοῦ Γοργίου καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως τῶν «Διισσῶν λόγων», οἵτινες ἐγράφησαν κατὰ τὸ 400 π.Χ., ὡς ἀπάτης ἐνισχύουν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀντιφῶντος.

Εἰς τὸ αὐτὸ πρῶτον κεφάλαιον παρατίθενται τὰ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς παρομοιώσεως τῆς ζωῆς πρὸς τὸ θέατρον χωρία ἐκ τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος (Νόμ. 817 BD, Φίληβος 50 B, Ἀπολογ. 35 B, Συμπ. 194 A, Κριτί. 108 B, Χαρμ. 162 D), ὡς καὶ ἡ εἰς τὰ Ἀπομνημ. τοῦ Ξενοφῶντος II, 2, 9 ἐκτιθεμένη χαριεστάτη νουθεσία τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν υἱόν του Λαμπροκλέα. Ἐπίσης μνημονεύονται καὶ ἀποφάνσεις τοῦ μαθητοῦ τοῦ Σωκράτους Ἀριστίπου, αἵτινες παρομοιάζουν τὴν βιοτικὴν συμπεριφορὰν πρὸς τὴν θεατρικὴν ὑπόκρισιν (Διογ. Λαέρτ. II 66—67 ε' 78).

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐκ τῆς θεατρικῆς ζωῆς εἰλημμένης παρομοιώσεως ὑπὸ τοῦ Δημάδου ἐλέγξαντος τὴν ἀνοίκειον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην συμπεριφορὰν τοῦ Φιλίππου (Διόδ. Σικελ. XVI, 87) καὶ ἀνέκδοτα σχετικὰ μὲ ἀποφάνσεις τοῦ Διογένους τοῦ Κυνικοῦ καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις λίαν γνωστοῦ κατὰ τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα ὑποκριτοῦ Νεοπτολέμου. Μνημονεύεται ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «σκηνογραφία» πρὸς δήλωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀναξάρχου καὶ Μονίμου διδαχθείσης δοξασίας, καθ' ἣν τὰ ὄντα εἶναι μία ἀπατηλὴ σκηνογραφία: «Ἀνάξαρχον καὶ Μόνιμον ὅτι σκηνογραφίᾳ ἀπείκασαν τὰ ὄντα, τοῖς τε κατὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὡμοιῶσθαι ὑπέλαβον» Σέξτ. Ἐμπ. Πρὸς μαθ. VII, 88. Παρατίθεται προσέτι καὶ χωρίον ἐκ τοῦ «Προτρεπτικοῦ» τοῦ Ἰαμβλίχου, ὅπερ οἱ μελετηταὶ δέχονται ὡς προερχόμενον ἐκ τῆς γραφίδος τοῦ Ἀριστοτέλους. Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον παρατίθενται χωρία ἐκ κωμικῶν ποιητῶν, εἰς ἃ ὑπάρχουν εὐδιάκριτοι ὑπαινιγμοὶ εἰς τὸ τραγικὸν θέατρον καὶ ἐπενδύονται μὲ τραγικὴν ἐπένδυσιν κωμικοὶ χαρακτῆρες. Οἱ κωμικοί, ἐξ ὧν προέρχονται τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα, εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἄμφις, ὁ Ἄλεξις, ὁ Εὔφρων, ὁ Μένανδρος. Ἐκ τοῦ Τιμοκλέους παρατίθεται τὸ χαριέστατον ἐκεῖνο ἀπόσπασμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται ὁ διδακτικὸς σκοπὸς τῆς τραγῳδίας:

«ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν
πρὸς ἀλλοτρίῳ τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδευθεὶς θ' ἅμα·
. . . ὁ μὲν γὰρ ὤν πένης,
πτωχότερον καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει».

Γίνεται μνεία ἐπίσης ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ χωρίων, εἰς ἃ τὸ θεατρικὸν ἐπινόημα τοῦ ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ παραλληλίζεται πρὸς ἐπεμβάσεις ἀπροόπτους, δι' ὧν διευθετοῦνται δυσχερεῖς περιπλοκαί.

Τὸ τέταρτον κεφάλαιον μνημονεύει ἀποφάνσεις σχετικὰς μὲ τὸ ἐξεταζόμενον θέμα προερχομένας ἀπὸ τὸν Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην, τὸν Ἀρίστωνα τὸν Χῖον καὶ τὸν Στωικὸν Χρίσιππον. Ὁ πρῶτος παρωμοίαζε τὴν Τύχην μὲ τὸν ποιητὴν τὸν κατανέμοντα εἰς τοὺς ὑποκριτὰς τοὺς ῥόλλους. Ὁ Στοβαῖος γράφει ἐν προκειμένῳ (Ἀνθολόγ. Περὶ σωφρ. 5, 65): «Καὶ γὰρ αὕτη (sc. ἡ Τύχη), φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγου, ὁτὲ δὲ δευτερολόγου, περιτίθησι πρόσωπον καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτου». Τὰ αὐτὰ ἀπεφαίνετο καὶ ὁ κατά τινας δεκάδας νεώτερος τοῦ Βίωνος Τέλης: «ὥσπερ ⟨ὁ⟩ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς εὖ καὶ τὸν πρόλογον εὖ καὶ τὰ μέσα εὖ καὶ τὴν κατα-

στροφήν, οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ εὖ καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, καὶ τὰ μέσα εὖ καὶ τὴν τελευτήν». Ὁ Ἀρίστων ὁ Χῖος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑποδύεται καλῶς τὸν ῥόλλον, ὃν εὕρισεν δι' αὐτὸν ἡ μοῖρα, εἴτε εἶναι ῥόλλος Θερσίτου εἴτε ῥόλλος Ἀγαμέμνονος. Ὁ Χρύσιπος διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καὶ τὸ κακὸν ἔχει ἀξίαν τινὰ προσῆγεν ὡς ἀποδεικτικὸν λόγον ὅτι καὶ ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος στίχος προσδίδει χάριν εἰς τὴν κωμῳδίαν, καίτοι καθαυτὸν ἐξεταζόμενος εἶναι ἄχαρις καὶ ἄκομψος.

Αἱ γνῶμαι τῆς ἑλληνιστικῆς ἱστοριογραφίας καὶ τοῦ Κικέρωνος ἐξετάζονται εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον. Ἐξαίρεται ἡ διακατέχουσα τὴν ἑλληνιστικὴν ἱστοριογραφίαν διάθεσις πρὸς ἐξιστόρησιν κατὰ τραγικὸν τρόπον τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Παρατίθεται ἐν προκειμένῳ τὸ παράγγελμα τὸ διατυπωθὲν ὑπὸ τοῦ παρακολουθήσαντος τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Καλλισθένους: «δεῖ τὸν γράφειν τι πειρώμενον μὴ ἀστοχεῖν τοῦ προσώπου, ἀλλ' οἰκείως αὐτῷ τε καὶ τοῖς πράγμασι τοὺς λόγους θεῖναι». Εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν ὤθησε τὴν κατὰ τραγικὸν τρόπον διαπραγμάτευσιν τῆς ἱστορικῆς ὕλης ὁ Φίλαρχος «ὥσπερ μονονοὺ μηχανὴν ἄρας». Καὶ ὁ Πολύβιος καίτοι καταφέρεται κατὰ τῆς τάσεως ταύτης, ὅμως ἡ Τύχη παρεισάγεται παρ' αὐτοῦ δρῶσα κατὰ τρόπον τραγικόν. Ἡ αὐτὴ κλίσις πρὸς τὴν ἐξομοίωσιν τῆς ζωῆς πρὸς θεατρικὴν παράστασιν, παρουσιάζεται καὶ παρὰ Κικέρωνι. Ὁ Μ. Κοκολάκις παραθέτει σημαντικὸν ἀριθμὸν χωρίων ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ θέμα τῆς ζωῆς χαρακτηρίζεται ὡς fabula, ὑπόθεσις πρὸς δραματικὴν σύνθεσιν, καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου παραβάλλεται μὲ τὴν ἐκ μέρους τοῦ ὑποκριτοῦ (histrio) ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ῥόλλου του. Χαρακτηρισμοὺς ἐξομοιώνοντας τὴν ζωὴν πρὸς θεατρικὴν παράστασιν καὶ προερχομένους ἀπὸ τὸν Λουκρήτιον, τὸν Ὁράτιον τὸν Αὔγουστον, τὸν Φιλόδημον καὶ τὸν Ἀνδρόνικον τὸν Ῥόδιον περιέχει τὸ ἕκτον κεφάλαιον τῆς πρὸ ὀφθαλμῶν πραγματείας.

Μὲ τὸ ἕβδομον κεφάλαιον εἰσέρχεται ἡ ἔρευνα εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐποχήν. Προτάσσεται ἡ περίφημος ῥῆσις τοῦ Παύλου «θέατρον ἐγεννήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις». Ἐπακολουθεῖ δὲ παράθεσις χωρίων ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φίλωνος, εἰς τὰ ὁποῖα σταθερῶς ἀπαντᾷ ἡ παρομοίωσις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πρὸς τὸ θέατρον καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἐπὶ σκηνῆς δρᾶσιν τοῦ ὑποκριτοῦ. Αἱ μετ' ἐμφατικῆς μεγαλοπρεπείας ἀποφάνσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος τοῦ Σενέκα μνημονεύονται ἐν τῷ ὀγδόῳ κεφαλαίῳ, ἔνθα παρατίθενται καὶ παραπλησίου περιεχομένου χωρία ἀπὸ τὸν Πετρώνιον καὶ Ἰώσηπον, εἰς δὲ τὸ ἔνατον παρέχονται χωρία ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις συχνάκις ἀρέσκεται νὰ χρησιμοποιῇ δραματικὸν τόνον ἐκφράσεως (βλ. Θεμιστ. 10): «ἔνθα δὴ Θεμιστοκλῆς ἀπορῶν τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς προσάγεσθαι τὸ πλῆθος ὥσπερ ἐν τραγῳδίᾳ μηχανὴν ἄρας, σημεῖα δαιμόνια καὶ χρησμοὺς ἐπῆγεν αὐτοῖς». (Πρβ. Ἠθ. 345 Ε, 816 F—817 A, 791 E). Εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον μνημονεύονται ἀρκετὰ χωρία ἐκ τοῦ Ἐπικτήτου, τοῦ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Φαβωρίνου τοῦ ἐξ Ἀρλεάτης. Τὸ ἑνδέκατον κεφάλαιον προσάγει χωρία ἐκ τοῦ Δημοφίλου, τοῦ Ἀριστονύμου, τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, τοῦ Μαξίμου τοῦ Τυρίου καὶ τοῦ ῥήτορος Ἀριστείδου. Εἰς ἅπαντας τούτους τοὺς συγγραφεῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι ἀνήκουν εἰς τὴν νεωτέραν Στοὰν καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς νέους κυνικοὺς καὶ νέους σκεπτικούς, ὑπάρχουν συχναὶ παρομοιώσεις τῶν περιπετειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς διαδραματιζομένης περιπετείας. Εἰς τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπικτήτου (κεφ. 17) ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος νουθεσία: «Μέμνησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος . . . οἷου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺ βραχέος· ἂν μακρὸν μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαί σε θέλει ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλόν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην· σὸν γὰρ τοῦτ' ἔστι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ ἄλλου». Ἐκφράσεις παρομοίου περιεχομένου ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου φερομένην «Πρὸς Ζήναν καὶ Σερῆνον» ἐπιστολήν: «καθάπερ ὁ λίαν μεγαλοφώνως τὸν Ὀρέστην ὑποκρινόμενος, φοβερὸς εἶναι καὶ μέγας παρὰ τοῖς ἀνοήτοις διὰ τῶν ξυλίνων πο-

δῶν, καὶ κοιλίας ἐπιπλάστου καὶ στολῆς ἀλλοκότου καὶ προσώπου τερατώδους ὑπείληπται».

Λεπτομερέστερον εἰς τὰς σελ. 52—58 ἐξετάζεται ἡ χρῆσις μεταφορῶν ἐκ τοῦ θεάτρου παρὰ τῷ Λουκιανῷ. Τὰ συγγράμματα τοῦ Σαμοσατέως ἀποτελοῦν, ὡς ἐλέχθη προηγουμένως, θέμα μελετῶν τοῦ Μ. Κοκολάκι σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρου, δύο δὲ πραγματεῖαί του ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Πλάτωνος». Τὴν χρῆσιν παρὰ τῷ Λουκιανῷ μεταφορῶν ἐκ τοῦ θεάτρου συνοψίζει ὁ Μ Κοκολάκις εἰς τέσσαρας ὁμάδας. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται εἰς τὴν παρομοίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μὲ θέατρον, τοῦ ὁποίου αἱ παραστάσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρέχουν πολλὴν «ψυχαγωγίαν καὶ γέλωτα». Ἡ δευτέρα ὁμὰς ἀναφέρεται εἰς τὴν διατακτικὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐξουσίαν τῆς Τύχης, ἥτις ὁρίζει ἑκάστοτε τοὺς ῥόλλους καὶ τὴν τύχην τῶν προσώπων. Ἡ τρίτη ἔχει ὡς θέμα της τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν ζωὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ῥόλλων, οἵτινες ὑπερβαίνουν τὰς δυνάμεις των καὶ ἐν τέλει καθιστοῦν αὐτοὺς γελοίοις. Εἰς τὴν τετάρτην συνοψίζονται παρομοιώσεις, δι' ὧν καταδεικνύεται ἡ γελοιότης ἀνθρώπων, οἵτινες ἐν γνώσει τῆς ἀνικανότητός των μὲ μόνον σκοπὸν νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς ἄλλους ἀναλαμβάνουν ῥόλλους ἀντιθέτους πρὸς τὴν ἀτομικήν των ἰδιοσυστασίαν «καθάπερ ἂν εἴ τις ὑποκριτὴς τραγῳδίας μαλθακὸς αὐτὸς ὢν καὶ γυναικεῖος Ἀχιλλέα ἢ Θησέα ἢ καὶ τὸν Ἡρακλέα ὑποκρίνοιτο αὐτόν». Σημαντικὸς ἀριθμὸς χωρίων παρατίθεται ἐκ διαφόρων τοῦ Λουκιανοῦ συγγραμμάτων μετὰ διασαφηνίσεων, αἵτινες καθορίζουν τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν, εἰς ἣν ἕκαστον ὑπάγεται. Ἐξαίρεται δὲ καὶ ἡ ἀπόκλισις ἡ παρατηρουμένη παρὰ τῷ Λουκιανῷ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τοιούτων μεταφορικῶν ἐκφράσεων. Ἀπσυσιάζουν παρ' αὐτῷ ἐκφράσεις σχετικαὶ μὲ τὸ θέμα τὸ σχετικὸν μὲ τὴν νουθεσίαν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑπομένῃ μετὰ καρτερίας τὸν ῥόλλον, ὃν ὥρισεν εἰς αὐτὸν ἡ Τύχη, ἐὰν θέλῃ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐσωτερικήν του ἐλευθερίαν καὶ τὴν ψυχικήν του ἀταραξίαν.

Παρακολουθεῖται μετὰ ταῦτα ἡ χρῆσις τῶν ἐκ τοῦ θεάτρου μεταφορῶν εἰς τοὺς μυθιστοριογράφους τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων, τὸν Ἀχιλλέα Τάτιον γράψαντα «Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα», τὸν Χαρίτωνα γράψαντα «Τὰ περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρρόην» καὶ τὸν Λόγγον γράψαντα «Τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην». Μιμούμενοι καὶ οὗτοι τοὺς ἱστοριογράφους τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν περιπετειῶν τῶν ἡρώων των χρησιμοποιοῦν μεταφορὰς ἐκ τοῦ τραγικοῦ θεάτρου. Σημειοῖ δὲ ὁ Μ. Κοκολάκις τὴν παρὰ τοῖς δύο πρώτοις χρῆσιν τῆς λέξεως «δρᾶμα» ὡς σημαινούσης τὸ προσωπεῖον. Εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον παρατίθενται καὶ ἐκφράσεις ἀπαντώμεναι εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, Τατιανόν, Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ Ὠριγένην. Παρὰ τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἀπαντᾷ ἡ λέξις «θέατρον» εἰς σημασίαν διάφορον ἐκείνης, εἰς ἣν εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ὁ Μ. Κοκολάκις παρατηρεῖ ἐν σελ. 63 ὅτι ἐνῷ ὁ Παῦλος ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν, διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν καταφρόνησιν τῶν Χριστιανῶν, παρὰ τῷ Ὠριγένει δηλοῦται δι' αὐτῆς ὁ ἀγὼν διὰ τὸν χριστιανικὸν βίον καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτο θέαμα: «Μέγα θέατρον συγκροτεῖται ἐφ' ὑμῖν . . . ἀγωνιζομένοις . . . ὅλος οὖν ὁ κόσμος καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι δεξιοὶ καὶ ἀριστεροὶ καὶ πάντες ἄνθρωποι . . . ἀκούσονται ὑμῶν ἀγωνιζομένων» Ὠριγ. εἰς Μαρτύριον Προτρεπτικὸς 18, «ὁ δὲ μὴ ὑποκριτὰς ἄλλα πᾶν τὸ ἀλλότριον ἀποθέμενος, ἐν τῷ παντὸς τοῦ προειρημένου θεάτρου καθ' ὑπερβολὴν μείζονι ἑαυτὸν ἀρέσκειν εὐτρεπίζων . . . εἰσέρχεται». Ἡ ἔκφρασις «μείζων θέατρον» ὑπομιμνήσκει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Μ. Κοκολάκις, τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Αὐρηλίου ἀναφερομένην «μείζονα σκηνήν». Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον μεταφορικαὶ ἐκφράσεις θεατρικῆς προελεύσεως ἀπαντοῦν παρὰ τῷ Ἀττικῷ καὶ Φιλοστράτῳ. Ἐν τῷ XV κεφαλαίῳ γίνεται λόγος περὶ τῆς παρὰ Πλωτίνῳ χρήσεως παρομοιώσεων ἐκ τοῦ θεατρικοῦ βίου. Διὰ παραθέσεως χωρίων καταδεικνύεται ὅτι οὗτος προσδίδει εἰς τὰς παρομοιώσεις ταύτας μεταφυσικὴν ἔννοιαν, διὰ νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα τῆς φυσικῆς ἀναγκαιότητος, θείας προ-

νοίας καὶ ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐάν, λέγει ὁ Πλωτῖνος, ἤθελέ τις μεμφθῇ τὸν κόσμον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχοντα κακά, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἐάν τις «δρᾶμα μέμφοιτο ὅτι μὴ πάντες ἥρωες ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ οἰκέτης καὶ τις ἄγροικος καὶ φαύλως φθεγγόμενος».

Κατὰ τὸν 3ον μ. Χ. αἰῶνα εἰς τὰ «Αἰθιοπικὰ» τοῦ Ἡλιοδώρου χρησιμοποιεῖται σημαντικὸς ἀριθμὸς θεατρικῶν παρομοιώσεων, ὁμοίως δὲ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα καὶ εἰς τὰς συγγραφὰς τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου καὶ τοῦ Θεμιστίου. Δείγματα ἐξ αὐτῶν παρατίθενται εἰς τὰς σελίδας 73—77 Ἀκολουθοῦν μετὰ ταῦτα δείγματα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἐθνικοῦ ῥητοροδιδασκάλου Εὐναπίου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Κυρήνης Συνεσίου. Ἐν συνεχείᾳ παρατίθενται δείγματα χρησιμοποιήσεως θεατρικῶν παρομοιώσεων ἐκ συγγραφέων τοῦ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος, ἤτοι Θεοδωρήτου τοῦ Ἐπισκόπου Κύρου καὶ τοῦ Νεοπλατωνικοῦ Πρόκλου. Εἰς τὸ XVIII κεφάλαιον ἐπισκοπεῖται συντόμως ἡ ἐπιβίωσις τῆς χρησιμοποιήσεως μεταφορικῶν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐκφράσεων κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα. Παρατίθεται ἡ αὐτοπαρηγορητικὴ τοῦ Boetius ἐρωτηματικὴ ἀποστροφή, ἣν ἀπευθύνει πρὸς ἑαυτὸν ἀναμένων τὸν θάνατον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ «An tu in hanc vitae scaenam nunc primum subitus hospesque venisti ?», ὡς καὶ χωρία ἐκ τοῦ Σιμπλικίου.

Εἰς τοὺς ἑξῆς αἰῶνας κατόπιν τῆς νεκρώσεως τοῦ ἀρχαίου θεάτρου αἱ χρησιμοποιούμεναι παρομοιώσεις, παρατηρεῖ ὁ Μ. Κοκολάκις, δὲν προέρχονται ἐκ ζώσης ἐπαφῆς, ἀλλ' ἐξ ἀναμνήσεων κλασσικῶν ἀναγνωσμάτων. Τοιαύτας ἐξ ἀναγνώσεως τῶν κλασσικῶν χρησιμοποιήσεις παραθέτει ὁ Μ. Κοκολάκις ἐκ τοῦ Φωτίου. Παρακολουθῶν δὲ ἔτι περαιτέρω τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἔθους τούτου παραθέτει χωρία ἐκ τοῦ Cervantes καὶ τοῦ Shakespeare. Ἡ ὅλη ἐργασία τερματίζεται μὲ συνοπτικὴν περίληψιν τοῦ περιεχομένου της εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ πίνακα τῶν συγγραφέων, ἐξ ὧν ἔχουν ἐν αὐτῇ καταχωρισθῇ χωρία.

Τὸ θέμα, ὅπερ ἐξήτασεν ὁ Μ. Κοκολάκις, εἶναι σημαντικὸν ἐκ πολλῶν ἐπόψεων. Θίγει προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρου καὶ μὲ τὴν ἐπίδρασιν, ἣν τοῦτο ἤσκησε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου. Εἰς τὴν πρὸ ὀφθαλμῶν πραγματείαν κατεβλήθη ἐπιμελὴς προσπάθεια νὰ συλλεγοῦν αἱ περισωθεῖσαι ἐνδείξεις, νὰ διασαφηνισθοῦν καὶ νὰ ταξινομηθοῦν κυρίως μὲν κατὰ χρονολογικὴν σειράν, ἐφ' ὅσον δὲ καθίστατο εὐχερὲς ἐκ τῆς διαρθρώσεως τῆς ἐκθέσεως καὶ κατὰ κοινοὺς τόπους. Δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ λεχθῇ ὅτι κατωρθώθη νὰ συλλεγοῦν πᾶσαι αἱ σχετικαὶ ἐνδείξεις. Οὕτω π. χ. δὲν περιελήφθη χωρίον ἐκ τῆς «Μετὰ τὰ φυσικὰ» συγγραφῆς τοῦ Ἀριστοτέλους (1090 b 20), ἐν ᾧ ἡ φύσις παραβάλλεται ὡς πρὸς τὴν συναρμογήν της πρὸς ἁρμονικῶς συντεθειμένην τραγῳδίαν : «οὐκ ἔοικεν ἡ φύσις ἐπεισοδιώδης οὖσα ὥσπερ μοχθηρὰ τραγῳδία». Θὰ ἦτο δυνατὸν ἐπίσης νὰ μνημονευθῇ ἐκ τῆς «Πρὸς Μαρκέλλαν» ἐπιστολῆς τοῦ Πορφυρίου (2) χωρίον, ἐν ᾧ ὁ βίος παραβάλλεται πρὸς ὑπόκρισιν : «τουτὶ τὸ θέατρον ὑπεκρίθημεν». Εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰουστίνου φερομένην «Ἐπιστολὴν πρὸς Ζήναν καὶ Σερῆνον» 11 ὑπάρχει χωρίον, ὅπερ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ, ἂν ἀποτελεῖ ὑπαινιγμὸν εἴς τινα κωμῳδίαν : «ὥσπερ δὲ ὁ κωμικὸς πατὴρ ἀσωτευόμενον τὸν υἱὸν βαστάζειν φησί· κἂν ὀσφρανθῇ τοῦ μύρου, μὴ ὀσφραίνεσθαι λέγει, δυσωδίᾳ περιγράφειν αὐτοῦ τὸ ἁμάρτημα πειρώμενος». Σκόπιμον θὰ ἦτο, ἐὰν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει καὶ ἡ «De spectaculis» συγγραφὴ τοῦ Tertullianus, ἐν ᾗ γίνεται εἰδικὸς καὶ περὶ ὑποκρίσεως (κεφ. XXIII) λόγος. Ἀλλ' ὅπως λίαν ὀρθῶς σημειοῖ ὁ Μ. Κοκολάκις ἐν τῷ προλόγῳ τῆς πραγματείας του, στερούμεθα τῶν ἀπαιτουμένων βοηθημάτων πρὸς ἀρτίωσιν τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος συλλεκτικῆς καὶ ταξινομητικῆς ἐργασίας.

Ὁ Μ. Κοκολάκις ἐπεξέτεινε τὰς ἀναζητήσεις του διὰ μέσου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μέχρι καὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Θὰ ηὔχετό τις νὰ συνεχίσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀρξαμένην ἔρευναν καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου. Δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι καὶ ἡ

τόσον γνωστὴ ἔκφρασις ἡ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φρ. Βάκωνος εἰς τὸ Novum Organum «idola theatri» δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἐκ τοῦ θεάτου εἰλημμένων μεταφορῶν. Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος γράφει σχετικῶς (N. Or. I, 44): «Sunt denique idola quae immigrarunt in animos hominum ex diversis dogmatibus philosophorum ac etiam ex perversis legibus demonstrationum; guae idola theatri nominamus, quia quot philosophiae receptae aut inventae sunt, tot fabulas productas et actas censemus fictitios et scenicos». Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὴν ἔκφρασιν «θέατρα φιλοσοφίας» ἔχει χρησιμοποιήσει καὶ ὁ Θεόδωρος Μετοχίτης († 1332) εἰς τὸ 61 κεφάλαιον τοῦ ἔργου του «Ὑπομνηματισμοὶ καὶ σημειώσεις γνωμικαί», ἔνθα ἀναγινώσκομεν: «καὶ δῆλόν γε ὡς τοῦτ' ἐστίν, ὃ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν αἱρέσεων κατά... φιλοσοφίαν ἐδημιούργησε... καὶ θέατρα φιλοσοφίας ὥσπερ δὴ καὶ μονομάχων καὶ παγκρατιαστῶν».

Ἡ πρωτοβουλία, ἣν ἔσχεν ὁ Μ. Κοκολάκις, νὰ πραγματευθῇ ἓν θέμα, τὸ ὁποῖον ὀλίγοι ἐκ τῶν ἐρευνητῶν ἔχουν θίξει, ἀπέληξεν εἰς ἐπιτυχὲς ἀποτέλεσμα. Ἡ πραγματεία του ἀποτελεῖ συγγραφὴν ὄχι μόνον ἐξ εἰδικῆς φιλολογικῆς ἐπόψεως ἀξιόλογον, ἀλλὰ καὶ συμβολὴν σημαντικὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν διαφόρων ἐποχῶν. Εἶναι προσέτι λίαν ἐπαγωγόν, λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν παρατιθεμένων χωρίων, ἀνάγνωσμα.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

***

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΗΛ. ΖΕΡΒΑ. *Παλαιὰ ἐναγίσματα*, ἤτοι εὐλαβεῖς σπονδαὶ εἰς νεκρούς. Ἐπίμετρον: *Τὰ δάκρυα τοῦ ἀσκητοῦ*. Ἐν Ἀθήναις, σχ. 8 Μ, σελ. 55, τιμὴ δραχμαὶ 30, ὧν τὸ ἥμισυ διατίθεται ὑπὲρ τῶν ἐν Καλάμαις Φιλανθρωπικῶν Ἱδρυμάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ὁ κ. Ζέρβας, πρῴην Διευθυντὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ῥαλλείου τοῦ Πειραιῶς, γνωστότατος εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον διὰ τὴν εὐρυτάτην μόρφωσιν καὶ διὰ τὴν σπανίαν χάριν τοῦ λόγου, συνεκέντρωσεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο μίαν σειρὰν ἐπιμνημοσύνων λόγων του, ἐκφωνηθέντων κατὰ καιροὺς ὑπὲρ προσώπων ἀνηκόντων κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον, γυμνασιαρχῶν, καθηγητῶν, φοιτητῶν, παιδαγωγῶν καὶ ἄλλων συμπαθῶν προσώπων. Τὰ «ἐναγίσματα» ταῦτα ἀναθέτει ὡς οἱονεὶ «χοηφόρον ληκύθιον» εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν μακαρίων ψυχῶν τῶν διδασκάλων του.

Οἱ ἐπιμνημόσυνοι λόγοι ἀνήκουν εἰς τὸ ἐπιδεικτικὸν ἢ πανηγυρικὸν εἶδος τῆς Ῥητορικῆς, ἥτις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ ἐντέχνου λόγου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ὁ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀπευθυνόμενος λόγος διατυποῦται κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὸ διαφέρον, ἀσκοῦντα ζωηρὰν ἐντύπωσιν, εὐαρεστοῦντα καὶ πείθοντα τοὺς ἀκροατάς.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος φύσει καλαίσθητον ἐκαλλιέργησε τὴν Ῥητορικὴν ἐπιμελῶς καὶ τὴν ἤγαγεν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῶν μέσων τῆς παιδεύσεως τῶν νέων. Μετὰ τὸν Κόρακα, τὸν Τεισίαν καὶ τὸν Γοργίαν ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν ἐνδόξων δέκα ῥητόρων προεξάρχοντος τοῦ Δημοσθένους, εἰς δὲ τὰς σχολὰς τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς οἱ νέοι ἠσκοῦντο διὰ πραγματειῶν νὰ μεταβάλλουν τὸν ἥττονα λόγον εἰς κρείττω «γυμνασίας ἕνεκα» προβαίνοντες εἰς Ἐλένης ἐγκώμιον, Βουσίριδος ἔπαινον καὶ ἄλλας ἐργασίας τοιούτου εἴδους, ἐπειρῶντο δὲ προσέτι νὰ ἀποδείξουν σφάλλοντας τοὺς ποιητὰς καὶ δὴ καὶ τὸν Ὅμηρον, ὡς ἔπραξε κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐξ Ἀμφιπόλεως Ζωΐλος, ὁ ἐπικληθεὶς Ὁμηρομάστιξ. Οἱ ῥήτορες ἦσαν πρόσωπα κατ' ἐξοχὴν τιμώμενα, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς